

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER “THE FATHERLAND,”
--	---	---

№ 34 (264)

Нядзеля 21 жніўня 1955 г.

ГОД ВЫДААНЬЯ 9

Гульня хвальшывымі картамі

НА МАРГІНЭСЕ ПАСЛЯЖЭНЭЎСКАГА КОЗГЫСТЭНЦЫЯЛІЗМУ

Яшчэ доўга перад Жонэўскай канфэрэнцыяй абодвы рывалізуючыя блёкі: камуністычны Ўсход і дэмакратычны Захад імкнуліся да міжнароднага адпружання і ўзаемнага суіснавання (козгызтэнцыі). Аднак матывы і мэты гэтых імкненняў у кожнага з супорнікаў былі іншыя. Заходнія дзяржавы імкнуліся шчыра да нармалізацыі ўзаемадзячыненьняў з камуністычным блёкам выражаючы волю сваіх грамадзян, якія за ўсяакую цану жадаюць усьцерагчыся новай сьветнай вайны, і маючы на мэце захаваньне заходняй цывілізацыі перад зьнішчэньнем у новай атамна-вадароднай вайне. Гэтыя імкненьні на Захадзе на столькі сільныя й глыбокія, што, каб іх дасягнуць прынамся на кароткі адрэзак часу, Захад з ахвотай згаджаўся на прызнаньне Саветам статусу кво, г. зн. іхніх дасюляшніх тэрытарыяльных здабыткаў.

Іншымі прычынамі і мэтамі кіруюцца Саветы. Яны, апынуўшыся ў стадыі грознага эканамічнага крызысу, нутранага палітычнага аслабленьня і нацыянальнага фармэнту сярод нерасейскіх народаў, патрабуюць даўжэйшай перадышкі, каб наладзіць парадак у сябе дома. Гэта нутраныя прычыны новага савецкага палітычнага курсу. Але існуюць яшчэ й прычыны вонкавыя. Чырвоны Крэмль, плянуючы новую сьветную вайну з мэтаю запанаваньня над сьветам, патрабуе маральна й псыхалогічна раззброіць Захад, яго разадзіночыць і не дапусьціць да паўстаньня моцнае сыстэмы заходняўрапейскае абароны.

Трэба быць палітычна зусім наіўным і ня ведаць гісторыі расейскага імперыялізму, каб паверыць, што ўсе мірныя гэсты новых савецкіх верхаводаў зьяўляюцца шчырымі, што замежная палітыка Савецкага Саюзу дыямэтральна і на даўжэйшы час зьмянілася. Ды няма нават патрэбы шукаць у гісторыі дарэвалюцыйнай Расеі аналёгіяў і фактаў на пацьверджаньне адваротнага. Іх дастаткова знойдзем у гісторыі Савецкага Саюзу на працягу кароткага, бо ўсяго 37-гадовага, ягонага існаваньня. Цьвярозны на апошніх падзеі лёнданскі «Ньюсвік» у нумары за 25 ліпеня сёлета прыпамінае аж шэсьць падобных да сьняжнішніх зьменаў курсу савецкай нутранай і замежнай палітыкі. І так:

1) Калі ў 1921 годзе савецкая Расея апынулася над пропасцаю голаду і эканамічнага хаосу, Ленін увёў г. зв. НЭП (Новую Эканамічную Палітыку), якая ў сваёй сутнасьці была наваротам да капіталізму. Гэта ўзбудзіла вялікія надзеі ў цэлым вольным сьвеце, які паверыў, што камунізм, не апраўдаўшы сябе на практыцы, скончыўся раз назаўсёды. Тымчасам Саветы, пераможчы пры помачы НЭП-у нутраны крызіс, у 1929 годзе раптоўна пакончылі з НЭП-ам і вярнуліся да старой палітыкі.

2) У 1924 годзе Сталін, каб перамагчы апазыцыю Троцкага, староньніка сьветнай пралетарскай рэвалюцыі, выступіў зь лёзунгам: «Сацыялізм у вадной краіне». Захад адразу паверыў, што Саветы выракліся сьветных заваяваньняў і больш яму не пагражаюць. Далейшыя выпадкі паказалі, што савецкая палітыка ні ў чым не зьмянілася.

3) Пасьля вызьняньня ў 1933 годзе Задзіночанымі Штатамі Амэрыкі Савецкага Саюзу, апошні ўрачыста забавізаўся, што ня будзе падтрымліваць у Амэрыцы камуністычнага руху. Аказалася, што і гэта былі толькі пустыя словы.

4) У 1935 годзе Камінтэрн загадаў усім камуністычным партыям спыніць рэвалюцыйную дзейнасьць і, задзіночаныя зь іншымі дэмакратычнымі кірункамі, змагацца супольным «народным фронтам» супраць фашызму. Гэты «народны фронт», які будзіў не малыя надзеі на Захадзе, запалоханым таталітарна-фашыстаўскімі рухамі, кончыўся вядомым пактам Рыбэнтроп—Молатаў.

5) У 1943 годзе, калі Савецкі Саюз знаходзіўся ў сьмяротнай небясьпечы і патрабаваў дапамогі Захаду, быў развязаны камінтэрн. Гэта мела абазначаць, што пасьля вайны Саветы ня будуць

падтрымліваць у іншых краінах рэвалюцыйных рухаў і ня будуць імкнуцца да тварэньня ў іх камуністычных урадаў. Практыка паказала, што і гэта былі толькі пустыя словы, а пасьля вайны камінтэрн быў заменены камінформам.

6) У Ялце Сталін даў Рузвэльту ўрачыстае забавізаньне, што ў краінах, акупаваных савецкай арміяй, будуць праведзеныя вольныя дэмакратычныя выбары. Потым і гэтае забавізаньне было цынічна зламанае.

Можна прыводзіць без канца падобныя прыклады на пацьверджаньне таго, што для савецкай палітыкі словы — гэта, адно, а чыны якраз другое, словам адваротнае і ім процілежнае. А ці-ж сьняння, у перыяд Жонэвы і спатканьня вялікай чацьвэркі Саветы пайшлі далей пустых словаў і запэўненьняў? Не! Прыклад Аўстрыі і Югаславіі ў нічым не мяняе сутнасьці справы. Адзін і другі

выпадак зьяўляецца бясспрэчным сукцэсам Крэмля чарговай няўдачай Захаду. Саветы згадзіліся на суверэннасьць Аўстрыі і вывялі зь яе тэрыторыі свае войскі, якія аднак трымаюць пару дзесяткаў кілямэтраў далей, на тэрыторыі Мадзяршчыны і Чэхаславаччыны. У замён за гэта пазбавілі Захад важнага ў сэнсе стратэгічным прадмосьця, якім была Аўстрыя. Паломніцтва савецкіх верхаводаў да Ціты, пэўне-ж, было ім не да твару, але гэтымі «буржуазнымі прадрасудкамі» савецкія вяльможы ніколі ня пераймаліся. Затое камуністычная Югаславія, якая знаходзіцца на ўтрыманьні Амэрыкі, сталася для Захаду меней надзейнай. У вабодвых выпадках ігра аплацілася.

Жонэўская канфэрэнцыя ў ніводным пытаньні не дала ніякіх пазытыўных вынікаў. Разыходжаньні між Захадам і Ўсходам былі на столькі глыбокія й прынцыповыя, што ўдзельнікі канфэрэнцыі нават не змаглі выдаць супольнага камунікату. Адзіным канкрэтным, але не пазытыўным, вынікам гэтае канфэрэнцыі было тое, што ў кастрычніку ў тэй-

(Заканчэньне на 4-ай бачыне)

„НАША СЛОВА“

(Да 30-х угодкаў лістападаўскага руху*)

У 1925 г. у Слуцку быў зарганізаваны на агульна-адукацыйных курсах краянаўчы гурток. Пазьней гэты гурток пачаў сваю антыбальшавіцкую дзейнасьць зь выдаваньня часопісу «Наша Слова». Рэдактар гэтага часопісу, курсант Міхась Макарэня, прыйшоў з рукапісамі да выкладчыка беларускай мовы Юркі Лістапада і напярсіў памагчы рэдагаваць матар’ял. Ідэялягічны кірунак часопісу адразу яскрава вызначыўся: у артыкулах «Нашага Слова» аўтары ня толькі палемічалі з прынцыпамі камуністычнае партыі, але й выказвалі досыць энэргійныя захады ў змаганьні з савецкай уладай. Прыкладам, у адозьве «Чарговае заданьне сьведомага Беларуса» аўтар адозвы Нічыпар Мицельскі кажа ў канцы*: «Трэба думаць, што мірным спосабам абмежавацца нельга. Кажны, знаёмы ўжо з гэтым напрамкам інтэлігент не павінен палюхацца, калі нават дзявядзца праводзіць нашу сьвятую мэту тэрарыстычным парадкам».

У першым нумары «Нашага Слова» быў зьмешчаны яшчэ адзін артыкул Мицельскага: «Стварэньне нацыянальнай сялянскай партыі». Паводля думкі аўтара, усё сялянства — адзіная кляса, яю мае адзіныя інтарэсы і павінна ўзяць уладу ў свае рукі. Гэтая думка таксама выказана ў Міхасём Макарэнім. Пад псеўдонімам Міхася Сумнага ў часопісе быў зьмешчаны ягонь артыкул: «Да братаў вёскі», які заклікае: «Браты сяляне! Вольная Беларусь нясе на стол вясельны каравай. Сядзяць разам усе на пачэснае месца — покуць. Між вамі няма ані лепшых, ані горшых. Усе вы роўныя сыны ў нашай Маці Беларусі!»

«...Савецкая ўлада нацкавала суседа на суседа, брата на брата, каб вы ня верылі адзін аднаму, ня змовіліся супраць савецкай улады. Сяляне, кіньце сьваркі. Ваш вораг... ня сусед, а бальшавік».

Ня менш моцнымі гучаць прызыўныя артыкулы й вершы Малога Язэпа ды Міхася Самотнага. Першы — Мікола Казак, а другі — Міхась Дзямідовіч сваімі творамі занялі больш чым палову часопісу. Яны рэзка крытыкавалі савецкі рэжым і заклікалі Беларусаў да паўстаньня.

Два цікавыя артыкулы зь гісторыі Беларусі, падпісаныя імём Пятра Юліса, наводзяць думку аб аўтарстве Лістапада. Апрача таго, у першым нумары «Нашага Слова» прыймалі ўдзел Алесь Апавяданьнік і Янка Спагадны. Спачатку часопіс быў скапіяваны ў шасьці паасобніках, а пазьней, калі лістападаўцы набылі шапіраграф, яго памножылі і распаўсюдзілі сярод сяброў арганізацыі й ейных прыхільнікаў.

Ці мала хто ў Менску зь вядучай Беларускай інтэлігенцыі меў часопіс «На-

ша Слова»! Некаторыя зь іх раней ці пазьней пацярпелі як нацёмны і былі высланыя на Поўнач. Сярод іх былі такія беларускія дзеячы, як Тэраўскі, Пяткевіч, Сыцяпура. Як вывілься на судовым працэсе лістападаўцаў, гэты часопіс меў таксама й Якуб Колас, атрымаўшы яго ад Мицельскага. У руці ГПУ трапіў толькі адзін эзэмпляр першага нумару часопісу, узяты ў Дзямідовіча ў часе арышту. Іншыя сябры арганізацыі былі папярэджаныя й пасьпелі зьнішчыць кампрамітуючыя іх перад бальшавікамі дакумэнты й кнігі. Падсудны Ціт Курбыка на сьледзтве прызнаўся, што меў «Наша Слова» — яму даў яго Дзямідовіч, пры гэтым ён заявіў, што ня чытаючы выкарыстаў яго на агортваньне селяджоў. Лістапад, папярэджаны бацькам Дзямідовіча пра арышт сына, спаліў антысавецкую літаратуру, а ў тым ліку і два нумары «Нашага Слова».

Аб другім нумары часопісу ні на судзе, ні ў савецкай прэсе не гаварылася. Відаць, гэты апошні нумар, які выйшаў незадоўга перад арыштам лістападаўцаў, ня быў знойдзены ГПУ. У Дзямідовіча ня было другога нумару «Нашага Слова» падчас ягонага арышту — ён даў яго чытаць камусьці з сяброў. Такім чынам, для ГПУ зьмест гэтага нумару застаўся таёмніцай, і сьледчыя, ня маючы матар’ялу, а магчыма і ня ведаючы аб ім, не вымагалі прызнаньняў ад лістападаўцаў. Затое на першы нумар «Нашага Слова» не пашкадавалі чорнай хварбы ні савецкія судзьдзі, ні карэспандэнты савецкай прэсы. Нейкі Г. Грыгор’еў у газэце «Известия» абзывае Лістапада «авантурыстам», папрытэтам з польскай дэфэнзывы», а ўсіх сяброў арганізацыі выстаўляе, як «агентаў замежнага капіталу». Каб выклікаць нянавісьць і пагарду грамадзтва, гэты і падобныя да яго піські выдумовалі, быццам лёзунгам Лістапада было: «Праз нацыяналізм і шавінізм — да паслугаў польскай дэфэнзывы». У сваёй мане яны накідалі на арганізацыю і чорны цень антысэмітызму. Аднак, на судзе сьветска Ісаак Хаёт, слухач агульна-адукацыйных курсаў у Слуцку, ён-жа і старшыня вучнёўскага камітэту, сьцьвярджаў зусім інакшэ: «Лекцыі Лістапада, — казаў ён, — праўда, былі патрыятычныя, аднак варожасьці да Жыдоў зь ягонага боку ня было. Наадварот, ён вымагаў ад вучняў-Беларусаў мовы й літаратуры беларускай больш, чымся ад іншых».

На судзе быў абмінуты яшчэ адзін характэрны факт. У часопісе «Наша Слова» № 1 быў зьмешчаны верш «Этка» Міхася Самотнага. Верш быў прысьвечаны курсанцы Э. Хлявіч. Поўны цяплын і лагоднасьці, ён пачынаўся словамі:

Эстэр, слаўная дачушка Палястэны, Панаіволенай, як і Беларусь, краіны!

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAČKAUSČYNA“ („VATERLAND“) Herausgeber: Wladimir BORTNIK Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkauščyna“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 a. Цана пазя Нямецкай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна.

Банкавае conto: Verlag „Bačkauščyna“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

ГАЗЭТА Выходзіць РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — Ц А Н А 30 Н. ФЭН.

Нявыкарыстоўваньня магчымасьці Захаду

Праўда можа быць толькі адна. Таму, калі ў Савецкім Саюзе зьявіліся дзэве — адну трэба было зьліквідаваць. У 54-м годзе Маленкоў заявіў, што вадародная вайна азначае зьнішчэньне цывілізацыі. Глумачаны гэтыя словы больш падрабязна — гэта абазначае, што ў трэцяй сьветнай вайне ня было-б пераможцы, а гэтым самым камунізм ня мае ніякіх магчымасьцяў апаанаваць шляхам падбояў, бо ён сам зьгіне разам з цывілізацыйй ім-жа падпаленага сьвету. Гэта маленкоўскае цьверджаньне амаль пакрывалася зь цьверджаньнямі заходніх вучоных і, зьдэцка, было найбліжэйшае да праўды. Аднак-жа гэта праўда не адпавядае калектыўнаму кіраўніцтву Савецкага Саюзу, таму ў даволі кароткім часе Маленкоў публічна прызнаўся, што ён быў замала здольны й разумны на такое высокае становішча, як прэм’ер СССР і з гэтай пасады зрокся. Тут-жа на

месцы, бязь ніякіх дыскусіяў, на прапанову Хрушчова прэм’ерам быў апысканы Булганін, а празь некалькі гадзін Молатаў, як сredo камуністычнай палітыкі, абвесьціў, што вадародная вайна будзе згубай толькі для падтнілага капіталізму. Молатаў адным замахам дысваліфікаваў тэорыі Маленкова і абвесьціў далейшыя нязьменены курс палітыкі Леніна-Сталіна, а гэтым самым — адваротную ад маленкоўскай (і бадай запраўднай) праўду.

Што-ж у практыцы значыла маленкоўская праўда? — Што выбух атамовае бомбы над Гірошымай узарваў адну эпоху і распачаў другую; што, як калісь у Расеі лічылася эпоха «да Напалеона» й «пасьля Напалеона», цяпер, тым больш, ува ўсім сьвеце павінна лічыцца эпоха да Гірошымы і пасьля Гірошымы, і таму няма сэнсу настаўляцца на вайну, бо сучасная вайна ня дасьць перамогі. Дзеля гэтага камунізм мусіў-бы вырачыся мэтаў апаанаваньня сьвету, або шукаць да гэтай мэты іншых шляхоў. А адным зь іх, і бадай адзіным, было-б стварыць той, запавяданы ў 17-м годзе, рай грамадзкіх свабодаў і прыватнага дабрабыту, каб гэты савецкі рай эманаваў на ўвесь сьвет. Але гэты стан быў-бы вельмі небясьпечны для калектыўнага кіраўніцтва, бо адна свабода родзіць смагу да другой, а ўсё ў суме дэвяло-б да ліквідцыі камуністычнага ладу й канца крамлёўскай алігархіі. І таму на пачатку гэтага году алігархія расправілася з гэрэзіяй Маленкова і паставіла назад савецкую машыну на даўнейшыя тор. Толькі для падмацаваньня гэтай лініі ілюзіямі, Молатаў, выставіў як чэк бяз пакрышцы, нічым неабаснаванае абсурднае цьверджаньне, што вадародная вайна прынесе згубу толькі гілому капіталістычнаму сьвету.

Молатаў мае каменны твар, а Ленін называў яго «каменным задам». Таму Молатаў з каменным тварам мог гаварыць гэты абсурд. Ведаем, што Молатаў з каменным спакоем засудзіў на галодную сьмерць мільёны людзей на Украіне. Калі яму тлумачылі, што далей, бяз выкліканьня катастрофы, штучнага голаду стварыць нельга, ён з тупой упорыстасьцяй сказаў, што воля Масквы мусіць быць выканана. Вынік — мільёны людзкіх жыцьцяў і няшчасьцяў. Молатаву ня далаўшая рука, калі ён падпісаў пакт з Рыбэнтропам. Вынік — аж за добра ведамы. Таму Молатаў з каменным голасам і з каменным супакоем заявіў, што ў трэцяй вайне зьгіне капіталізм.

У вадрозьненьне ад камуністычнага сьвету, калі на Захадзе навукоўцы выступілі зь перасьцядрогай перад атамай вайной, рэакцыя была вялізарная і — бадай нават непатрэбна — дайшло да панікі. У Саветах-жа, дзе навука падпарадкавана партыйнай талмудыстычнай дактрыне — навукоўцы нават ня пікнулі, каб запярэчыць абсурднай балбатні Молатава.

Аднак трэба думаць, што савецкія верхаводы маюць настолькі інтэлігентны, каб бачыць далей, чымся бачыў Ленін у да-гірошымаскую эпоху. Яны хіба добра разумеюць, што праўда адна й аднальковая як для капіталістычнага, так і для камуністычнага сьвету. Аднак яны робяць уражаньне, быццам-бы бачаць праўду якраз пасярэдзіне. Тут сакрэт новых тэорыяў аб нейкім суіснаваньні і гэтых саюдзкіх ухмылак, якія не да твару ані надзэмутам Молатаву, ані мужыкаватаму Хрушчову, ані тым больш старому чэкісту Булганіну. Камуністычныя верхаводы мусяць адступіць ад свае тактыкі, а гэтым самым камуністычная дактрына трапіць свой дынамізм і кінаўтыку. Бо камунізм можна параўноўваць з чалавекам на самакаце: пакуль эдзе наперад — трымцаеца, калі-ж затрымаецца хоць на хвіліну — мусіць злазіць. Гэтае затрыманьне — выразны сымтгом крызісу камунізму.

Нажалі, дэмакратычны сьвет пакуль што дае сябе абдурыву даволі партаквай камэдыйй маскаваньня і перахварбоўкі ваўкоў у авечак. А гэтым самым непатрэбна ідзе нааруку ваўком. **nc**

* Гл. артыкул «Слуцкія Змагары», «Б-на» № 63 (263).

** Цытаты ў гэтым артыкуле ўзятыя з савецкіх газэт «Правда», Известия» і «Зьвязда» за сакавік 1926 г.

Шляхі беларускіх дзяцей у вапошнюю вайну

Юнацкая школа «Крывія» знаходзілася пару кілёметраў ад прыгожага турысцкага гарадка Майнінген — у вёсцы Драйсгакэр. Гэта быў даволі вялікі будынак, відаць, сядзіба нейкага абшарніка, а дзеля таго мясцовыя сяляне называлі яго «шлэсам» — замкам.

За майго пабыту ў гэтай школе дзяцей яшчэ амаль ня было. Тут былі толькі кіраўнікі СБВ-у, што яшчэ не атрымалі накіравання на працу ў лагер моладзі, а таксама некалькі старэйшых настаўнікаў, якія выкладалі тут розныя прадметы, як гісторыю Беларусі, беларускую літаратуру й г. д. Апрача выкладаў і рэфэратаў тут шмат часу адводзілася на спорт і крыху на страявыя заняткі.

Кіраўнік школы, сп. Зыгман быў сымпатычным чалавекам, і, як на тых часы й абставіны, ён быў даволі ліберальным. Хоціць толькі для перыкладу сказаць, што якраз у гэтай школе нам першы раз давалася амаль сістэматычна слухаць аўдыцыю зь Лёндану, што ў той час ня было так простым.

Пасля нашага ад'езду адгэтуль, ў «Крывію» пачалі накіроўваць меншымі й большымі групамі больш здольных дзяцей пераважна з дэсаўскага й магдэбургскага лагараў. Дзеці прайшоўшы школу й вярнуўшыся ізноў у свой лагер, ужо ў значнай ступені дапамагалі ў працы кіраўніком, а нярэдка й пераймалі іхныя функцыі.

Падарунак ад дзяцей

У пачатку кастрычніка 1944 у «Крывію» прыехаў лучнік з Галоўнага Кіраўніцтва СБМ у Бэрліне й прывёз усім кіраўніком новыя накіраванні на працу. Трэба было разряджацца паадным ці падвох ува ўсе куткі Нямеччыны. Міхасю С., Алесю М., Аркадзю Г. і мне былі загад з'явіцца ў Бэрлін, адкуль мы мелі быць накіраваныя ў беларускі кадравы батальён, што меў арганізавацца ў Бэрліне.

Вяручы на ўвагу, што з дзяцымі больш працаваць нам ня прыдзецца, мы паставілі заехаць падарозе ў Дэсаў, каб апошні раз наведаць сваіх былых выхаванцаў, тым больш, што парудзённае спазненне ў Бэрлін можна было мі налётамі.

Калі мы прыехалі ў дэсаўскі лагер, апраўдаць частымі ў той час паветранымі дзеі ўжо даўно спалі. Назаўтрае-ж раніцай вестка аб нашым прыездзе абабегла ўвесь лагер, і наш славыць «Смаленскі Мішка» даслоўна выгнаў нас з ложкаў сваім штомінутным загледаннем прыз дзверей й спраўджаннем, ці мы ўжо ня сьпім. У нас у лагеры ніколі ня было звычайна вітацця падаванням рукі. На гэты-ж раз, калі я з'явіўся

ся ў былой сваёй групе юнакоў і некай мімаволі выцягнуў руку да першага зь іх, дык да мяне сунуўся раптам лес рук, і я ня ведаў, адкуль пачынаць. Пры гэтым кжны зь іх нешта казаў, кжны штосьці пытаўся перакрываючы адзін другога, і трэба было некалькі добрых часін, пакуль я зарыентаваўся ў гэтым хаосе і змог адказаць на першыя пытанні. Калі-ж я сказаў, што прыехаў толькі наведаць іх і заўтра раніцай еду ў Бэрлін, дык група загаманіла ізноў: адныя лаялі Немцаў, іншыя казалі «проста ня ехаць» і г. д.

Назаўтрае раніцай заходжу ў іхны барак разьвітацца. Яны акружылі мяне паўколам. Вачу, выштурхоўваюць аднаго наперад, падбздэраваючы: «Сьмела, сьмела!» Той розгублена паглядае навакол, а тады выходзіць наперад і ня сьмела пачынае гаварыць. Я ўжо не памятаю дакладна словаў, але ў кожным выпадку гэта была сваеасабліва разьвітальная прамова. Пасля вылічэння ўсіх маіх «заслугаў» перад імі, яны мне жадаюць «шчаслівенька даехаць, здароўя і ўсяго такога», а на дарогу перадаюць падарунак. Гляджу — цягнуць дзьева вялікія пакі, напэўна кажная па кіляграмаў шэсць. Аказваецца — яны падрыхтавалі мне «перакуску ў дарозе»: свае штодзённыя порцыі хлеба, маргарыну, каўбасы й г. д. І гэта ў той час, калі самі напэўна-ж сьтымі ня былі! Такі самы падарунак атрымаў і Міхась С. ад сваіх юнакоў, а як паслей аказалася атрымалі іх і капэнскія кіраўнікі ў Капэне. Вось якімі былі нашыя дзеці ў тых страшных часы!

Лістоўныя весткі

Такім чынам праца мая й беспасрэдная лучнасьць з гэтымі дзяцымі закончылася. Тым ня менш, далейшы лёс іхны мяне заўсёды цікавіў і дзякуючы лістоўнай сувязі з бальшынёю юнацкіх асяродкаў, можна было мець сякі-такі абраз іхнага далейшага жыцця.

І цяпер вась, хоць-бы для прыкладу, колькі дробных урыўкаў з тагачасных лістоў:

«...Я живу толькі надзеяй, што хутка ўсё кончыцца і шчасліва вернемся на сваю Радзіму.

«Дзеткі нашы гадуецца добра, часта ходзяць на «крабы», а таксама ў лес па дзікія яблыкі. Мы зь іх варым смачныя рэчы. Прыяжджай хутчэй, будзе чым частваць...» (Ліст ад кіраўнічкі Веры К. з Дэсаў, у палове кастрычніка 1944).

«...З гэтым днём (налёт на Магдэбург 28. 9. 44 А. Г.) шмат чаго перажылося, а найбольш страху. Дзякуючы налёту Амерыканцаў, малюнак стварыўся страшны. Усе часткі гораду былі траплены ўзрыўнымі і запальвальнымі бомбамі. Ня

мінуў гэтага і наш лагер. Тры вялізныя бомбы ўпалі ў адлегласці 5-10 м. ад бункеру, у якім знаходзіліся амаль усе дзеці й мы. Адна частка бункеру завалілася, засыпала невялікую групу дзяцей і двух забіла цэмэнтавымі абломкамі. Жывых адкапалі й далі ім першую дапамогу. Баракі часткова пашкоджаныя, умявалыя, куды ўпала адна бомба, знікла бязьсьледна. Ужо прайшло тры дні, але ніхто не паспеў ачуныць ад перажытага кашмару...» (Ліст ад кіраўніка Тодара Е. з Магдэбургу).

«... У нас шмат навін. Капэн разьехаўся ў «драбзгі». словам, ніхто не астанецца ў Капэне.

Чарговая правакацыя ўсходнябэрлінскага Камітэту

Мы ўжо папераджалі эміграцыйную грамадзкасць, што г. зв. Камітэт за паварот на бацькаўшчыну будзе рабіць усякія правакацыі з мэтай маральнага старэарызавання палітычных эмігрантаў з Савецкага Саюзу з аднаго боку і скампрамітавання іх у вачох заходніх дзейнікаў — з другога. Аказваецца, мы ў гэтым не памыліліся, бо ўжо маем канкрэтныя факты такой «патрыятычнай» дзейнасці ўсходнябэрлінскага Камітэту. Пайменна:

Ведамы казацкі журналісты ў Мюнхэне сп. **П. С. Палякоў** пераслаў у нашу Рэдакцыю дзеля апублікавання афіцыйнае пісьмо Камітэту за паварот на бацькаўшчыну, падпісанае самым старшынём гэтага Камітэту Міхайлавам,

і свой адказ на яго. Ніжэй зьмяшчаем поўнэсцю гэнае пісьмо ў яго расейскім арыгінале:

Комитет «За возвращение на Родину»
Адрес — Берлин, Беренштрассе, 65.
Но. 220655/П

22 июня 1955 г.

Г-ну П. С. Полякову

Уважаемый соотечественник!

На Ваше письмо, в котором Вы спрашиваете о возможности В/возвращения на Родину, отвечаем, что возвращение Ваше, как и других эмигрантов, может иметь место без опасений, что на Родине Вас встретят репрессии за прошлую деятельность. Мы не устаем повторять всем, кто к нам обращается: если Вы едете на Родину, чтобы работать для ее блага, а не по заданиям ее врагов, то будьте спокойны за свою свободу.

Комитет приветствовал бы Ваше окончательное решение — порвать с эмигрантским прошлым, и оказал бы

«Мы, г. зн. «Дэсаўцы» пакуль што на месцы. Нас нікуды неадпраўляюць, бо нам прысылаюць капэнскіх малышоў і работы хопіць.

«З харчамі ў нас як-бы пагоршылася, а з курэннем дык і зусім дрэнь...» Ліст ад кіраўніка Пятруса Н. з Дэсаў, 17. 10. 44).

«...Ужо другі тыдзень жывём у іншым лагеры, які шмат выгаднейшы за папярэдні. Дзеці чуюцца веселейшымі, куды веселейшымі, таму што пакоі менш-больш адпаведныя да жыцця, поле блізка, а галоўнае, што разьбіты бункер не наводзіць на дзяцей жаху. Працы маем досыць, але ёсць надзея на дапамогу, а менавіта: 20 юнакоў канчылі курс у Драйсгакэр і ўчора прыехалі зноў да нас. Яны нам будуць сякою-такою дапамагай...» (Ліст ад таго-ж Тодара Е. з Магдэбургу, 7. 11. 44).

Вам всяческое содействие при возвращении домой.

Если у Вас имеются какие-либо конкретные вопросы, связанные с отдельными частностями при оформлении возвращения на Родину, напишите нам и мы постараемся ответить в кратчайший срок.

В ожидании Ваших дальнейших писем — с приветом

Председатель Комитета
(-) МИХАЙЛОВ»

У вадказ на гэтае правакацыйнае пісьмо сп. П. С. Палякоў просіць нас надрукаваць наступнае ягонае асьветчальнае: «Рэдактару газэты „Бацькаўшчына“». Высокапаважаны Спадар Рэдактар! Прыкладаючы пры гэтым копію пісьма, атрыманага мною 25 чэрвеня сёлета, прашу Вас апублікаваць яго ў выдаванай Вамі газэце, а так-жа й наступнае маё асьветчальнае:

Ніколі ніякага пісьма ў Камітэт „За паварот на бацькаўшчыну“ я ня пісаў. Гэты адказ на маё быццам пісьмо — чыстая правакацыя „Камітэту за паварот на бацькаўшчыну“.

У выпадку-ж, калі ў менаваным Камітэце ёсць якойсь пісьмо, напісанае яму зь Мюнхэну ад майго імя, я прасіў бы апублікаваць ня толькі яго поўнасьцю, але й фотакопію ягонага канца з подпісам.

І апублікаваньне гэтага пісьма і неапублікаваньне яго дасьць магчымасьць дакладна ўстанавіць асобаў, што займаюцца правакацыяй.

Прыносячы Вам, Спадар Рэдактар, наперад удзячнасьць за Вашую велічасьць, прашу Вас прыняць і ў гэтым выпадку запэўнены майго к Вам асабі-

«...Зараз па Тваім выездзе ад'ехалі ад нас «старыя» дзеці а прыехалі з Капэну. Спачатку мела вельмі многа працы, пакуль іх прывучыла да новага па-радку.

«У нашым бараку шмат павесялела, сабралася нас большая сямейка — усе кіраўнічкі з Капэну. Яшча ніколі тут ня было так весела, як гэтыя дні. Праўда, гэта ўжо нядоўга патрывае: заўтра Галіна Б. едзе ў Мульдэнштайн, Ванда Ч. у Эбэрсбах, і так па адзін ад'едуць ад нас.

«Для дзяцей часта робім сяброўскія вечары, на якіх заўсёды прыпамінаецца Бацькаўшчына...» (Ліст тае-ж Веры К. з Дэсаў, 14. 11. 1944).

«...І запраўды прыехалі (Штандаровы Б. і сп. Мэнцэль з Остмінстэр'юм — А.

(Закапчэньне на 3-й бачыне)

стага паважання і такой-жа адданасьці.

27. 7. 55

Шчыра Ваш

(-) П. Палякоў.

Ня глядзячы на тое, ці ўсходнябэрлінскі Камітэт, пішучы прыведзенае вышэй пісьмо сп. Палякову, ня меў ад імя апошняга ніякага пісьма, ці пісьмо гэтае зьяўляецца адказам на зварот да яго нейкага агента гэтага Камітэту, які мог напісаць ад імя сп. Палякова, — у вадным і другім выпадку мы маем справу зь бессаромнай правакацыяй Камітэту «За паварот на бацькаўшчыну» і ягонага старшыні Міхайлава. Мэта гэтай правакацыі яе надта ясная: Камітэт «За паварот на бацькаўшчыну», добра ведаючы бескамправісовую антыбальшавіцкую пазыцыю сп. Палякова, зрабіў гэтым пісьмом спробу скампрамітаваць яго ў вачох заходніх уладаў, як чалавека, які быццам мае кантакты з усходнябэрлінскім Камітэтам і мае намер, пры ягонай помачы, вярнуцца на бацькаўшчыну.

Вышэй прыведзеная правакацыйная хвальшыўка ўсходнябэрлінскага Камітэту добра раскрывае нам яшчэ адзін сакрэт у дзейнасці гэтага Камітэту. Пайменна, у кожным нумары аднайменнага воргану гэтага Камітэту — газэткі «За возвращение на Родину» мы знаходзім рад пісьмаў, пісаных быццам эмігрантамі з Савецкага Саюзу ў гэты Камітэт, у якіх эмігранты дзякуюць Камітэту за ягоную руплівасьць аб іх і выражаюць сваю гатоўнасьць вярнуцца на бацькаўшчыну. Правакацыйнае пісьмо Камітэту сп. Палякову дае магчымасьць прыпушчаць, што і ўсе іншыя пісьмы эмігрантаў, абвясчаныя на бачных газэткі «За возвращение на Родину», зьяўляюцца такім-ж самымі правакацыйнымі хвальшыўкамі.

Г. А. Такаеў

Аб Бэрыі, Керэнскім, рэвалюцыі й контррэвалюцыі

66. Адна асаблівасьць новага рэжыму

Вось-жа ворагі Бэрыі-Мяркулава атрымалі поўную перамогу. Моцная ці нямоцная перамога — час пакажа, але ўжо цяпер можна адзначыць адну асаблівасьць.

Тэарэтычныя клічы кастрычніцкай рэвалюцыі абвесьцілі канец так званае «царскае ваеншчыны». У 1921 г. Сталін на выездзе народаў Паўночнага Каўказу гаварыў, што «назаўсёды кончана з ваеншчынай царызму, з пагоньнікамі-прыгняталінікамі, з генэраламі-крывавіўцамі». Добра ці блага, але гэта было здэйсняе: Ленін не назначыў сабе генэралісімусам, Сьвярдлоў не нацягнуў на плечы маршальскія пагоны, на чале партыі не стаялі генэралы. Але праз 20 год «царская ваеншчына» ўзяла гару: Сталін нацягнуў на рэвалюцыйныя плечы пагоны «генэралаў-крывавіўцаў», абвесьціў сабе спачатку маршалам, а пасля — генэралісімусам. Калі гаварыць аб гэтых драбніцах, дык цяжка сабе ўявіць справу больш контррэвалюцыйнейшую.

Пачаўся 1953 год. У складаных міжнародных абставінах памёр сымбаль прымуовае еднасьці, генэральны сакратар, старшыня савету міністраў, вярхоўны галоўнакамандуючы, калішні кіраўнік дзяржаўнага камітэту абароны, карыфэй вайсковае думкі. Крэмль бадай не сумляваўся, што вась-вось розныя Даўнінг-Стрыты й Уол-Стрыты пачнуць збройную інтэрвенцыю. Што рабіць? Каго назначыць вярхоўным галоўнакамандуючым? Жукава? Ён ня сьбра прэзыдыюму. Бэрыю? Молагаў і Булганін ня годзяцца. Булганіна? Бэрыя ня годзіцца. Варашылава? Можна падумаць. Папершае, маршал, хоць конскі маршал, але ўсё-ж маршал. Падругое, сябра прэзыдыюму. Патрэйнае, сваіх філізофіяў ня мае, да ніякае групы не належыць, няшкодны...

Так быў знойдзены яшчэ адзін гнілы кампраміс. Варашылава паставілі на ча-

ле прэзыдыюму вярхоўнага савету. Часткова, тымчасам, хоць у якіхсьці меры было разьвязанае пытаньне і галоўнакамандуючага «на ўсякі выпадак».

Але перагрупаваныя цяпершнія гаспадары імперыі разумелі, што гэтая разьвязка незадавальняючая з-за Бэрыі. Будзе кончана з Бэрыям — будзе кончана і з рэштай пытаньняў. Рэальнай ваеншчыне, што стаяла за сьпіною Молагава, патрэбны быў не сымбалічны Варашылаў, а цалкам рэальныя маршалы, і абавязкава на пасадах прэм'ера ды міністра абароны. Пытаньне было разьвязанае без ніякіх цяжкасьцяў, бо Бэрыі больш ня было, а Мікаян уцягнуў галаву глыбока ў плечы.

Такім чынам, вытварылася камічная сытуацыя: прэм'ер — маршал; «прэзыдэнт» — маршал; ваенны міністар — маршал; начальнік генэральнага штабу (як належыцца) — маршал; тры заступнікі прэм'ера — генэралы; першы сакратар ЦК КПСС — генэрал; кіраўнік КГБ — генэрал, МВД — генэрал, пры чым, за выняткам Варашылава й Хрушчова, усе — фанатычныя молагаўцы. Да гэтага трэба дадаць, што ў пачатку сакавіка 1955 г. агульны лік маршалаў Савецкага Саюзу быў дзевядзены да 17-ці. Ваеншчына!

Інакш кажучы, была праведзена далёкасягальная мілітарызацыя, зроблены важныя стратэгічныя захады.

67. Другая асаблівасьць новага рэжыму

Я хачу яшчэ раз не пакінуць сумлеву ў тым, што выступаю гэтага не як вялікарасейскі імперыяліст або антырасейскі нацыяналіст. Я быў, ёсць і застаюся пераконаным прыхільнікам братэрскага, раўнапраўнага й дабрахотнага сужыцця вольных народаў. Але якраз гэта й змушае мяне звярнуць увагу на другую асаблівасьць новага рэжыму: прэм'ер — Расеец, міністар дзяржаўнага кантролю — Расеец, міністар нутраных спраў —

Расеец, міністар замежных спраў — Расеец, кіраўнік КГБ — Расеец, сакратары ЦК КПСС — Расейцы, рэдактары «Правды» й «Известий» — Расейцы, міністар абароны — Расеец, начальнік генэральнага штабу — Расеец, начальнік галоўнае палітычнае ўправы савецкае арміі — Расеец, Расеец, Расеец...

У пэўным разуменьні я ня меншы Расеец чымсь ўсе яны, але ўва мне бурліць пратэст ад таго, што 123 артыкул канстытуцыі груба парушаецца, дэманстрацыйна. Нельга не пратэставаць супраць таго, што 45-мільённае мусульманскае насельніцтва нідзе і нікім не рэпрэзэнтавана (і тут зацемім, што сам я не мусульманін!). Дзе-ж «раўнапраўныя» Каралёвы, Эстонцы, Латышцы, Летуравісы, Беларусы, Азэрбайджанцы, Паўночна-Каўказцы, Туркмэны, Таджыкі, Узбэкі, Казахі, Кіргізы, Малдаўцы й «іншыя плямёны»? Што ўласна кажучы выраецца гэткаю нацыяналішавіністычнаю дыскрымінацыяй? Няужо-ж ня ясна, што яна ўносіць атруту ў узаемадачыненні між народамі? Няужо-ж ня ясна, што ўсё гэта выклікае псыхічную насыярожанасьць у нерасейскіх народаў? Ці не падобна гэта да паводзінаў некаторых «усерасійскіх» эмігранцкіх арганізацыяў, якія зачыняюць з трэскам дзверы рэдакцыяў «усерасійскіх» газэтаў і часапісаў перад інакшдумаючымі нацыяналамі? Ці імперыялісты Булганін і Молагаў думаюць, што роўных ім нельга знайсці ў 215-мільённым шматнацыянальным насельніцтве? Ці ім ня ясна, што гэта — махровая контррэвалюцыйная практыка, бо-ж рэвалюцыя зухавата абыцала роўныя правы?

Сумленна я чэсна я ўпэўнены, што гэтую ганебную практыку мусіць выкрываць перш за ўсіх расейскія дэмакраты, бо яны спрычыняюць шкоду рэпутацыі й гонару расейскага народу.

68. Мікалай Буганін

Між іншага, асабліва дзівіцца няма чаго: старшыня ўраду — гэта махровы контррэвалюцыйны імперыяліст.

Праўда, што гэта чалавек — адукаваны й разумны тыран. Праўда, што ягонны дзяржаўны здольнасьці ня выклікаюць сумлеваў, калі мець наўвече асаблівасьці савецкае дзяржавы. Ад часу

Леніна на чале ўраду бадай не стаяў яшчэ больш адпаведны тыран і імперыяліст.

Але якраз дзякуючы гэтаму і зьяўляецца ён адным з найбольш небяспечных людзей у савецкай гісторыі. Гэта той, хто не нажарты здольны прэтэндаваць на ролю прадаўжальніка традыцыяў «гістарычнае Расеі», Гэта — тып канчанага контррэвалюцыйнага адзінанепадзельніка, які гатовы парэзаць СССР на вобласці, той, хто здольны падняць руку супраць некаторых артыкулаў канстытуцыі, што паясьняюць правы саюзных і аўтаномных рэспублік. Кажная форма нацыянал-патрыятызму выклікала й выклікае ў яго чмыханьне й злосьць. Ён ня прызнае ніякіх народаў СССР, ён знае толькі адзін «савецкі народ». Гэта той, за кім ужо даўно замацавалася мянушка «нашнародніка».

Доўга перад сьмерццю Сталіна, у кнізе «Крэмлёўскія дыктатары» я пісаў, што **злучэньне Молагава й Булганіна на становішчы галоўных дыктатараў была-б запраўднай трагедыяй для справы міру, пачаткам закручвання гайкі мілітарызму да канца, пачаткам узняцця МГБ і МВД да рангі крытэрыя вышэйшае дэмакратыі, канцом спадзяванняў панявольных народаў на хуткае вызваленьне**.

Запраўды, я ня маю чаго дадаваць да гэтага. Трэба мець канкрэтнае ўяўленьне пра людзей тыпу Молагава, Булганіна, Сакалоўскага, Жукава, Жыгарава, Серова, Круглова, Сабурова й Касыгіна, каб пазбыцца ілюзыяў.

69. Некаторыя высавы

Зробім пэўныя высавы. Цяпер можна ўважаць за канчальна ўстаноўленае, што па сьмерці Сталіна молагаўцам было адносна лёгка расправіцца із старым ворагам Бэрыяй. Але апошняму ўсё-ж удалося зрабіць некаторыя цікавыя захады, не падобныя да захадаў дэмакратычных, але ўсё-ці павучальныя, забавныя.

Пасля наважанага наступу Бэрыі пачаўся наважаны контрнаступ молагаўцаў. Спачатку жоўніцы тэрору зразалі галовы адных змоўцаў, пасля — іншых. Молагаўцы намагаліся пакончыць з бэрыяўцамі ў пачатку 1943 г., — бэрыяўцы намагаліся пакончыць з молагаўцамі ўвесну 1953 г. Пасля молагаўцы ўзяліся яшчэ раз за вынішчэньне бэрыяўцаў, і гэта быў апошні захад.

Рэпрэсаванымі аказаліся й адны, і другія. Вядучаю пласту сталінізму давялося наражацца на перааліўшчыну мінімум два разы на паўгода. Гэта была вельмі сваеасабліва новажоўшчына, якая адзначалася хуткасьцяй тэмпу, наважанасьцяй ды бязьлітасцяй, нацыяналістычнымі эмоцыямі, пры чым барацьба так і ня зыйшла зь верхніх ярусаў у ніжнія. Нізкі гэтым разам бадай нічога ня зналі аб тым, што адбывалася.

Нажаль, даводзіцца сканстатаваць, што ў гэтай крывавай сутычцы, дзеля невядомых яшчэ прычынаў, падарпелі ня толькі чэкісты й рабаўладальнікі, але й сумленныя людзі, навет запраўдныя рэвалюцыянеры-дэмакраты, што ня мелі нічога супольнага зь ніводнай з вярхоўных міжсобку групаў. Акрамя гэтага, народы СССР у апісаных пэрыяд страцілі асобу, якую гісторыя ўспомніць добрым словам. Але што-ж зробіш: ніяка валадары, у тым ліку й тыранічныя, ня існуюць без народу й дзяржавы, і таму ніякая барацьба вярхоў не застаецца бязьсьледнай для народных масаў.

70. Кого й за што тэрарызавалі молагаўцы?

Ад часу арышту Бэрыі й Мяркулава пераследаванымі аказаліся тых, хто намагаўся працягваць крокчы ў кірунку тымчасовае й частковае дэцэнтралізацыі дэканцэнтрацыі, хто меў беспасрэдныя або пасрэдныя адносіны да сьмяротнае сутычкі між прамолагаўскаю верхавінаю МГБ і бэрэрыяўскаю верхавінаю МВД збоку бэрыяўцаў; хто ведаў або мог даведацца пра прычынны й абставіны «абавязковае хваробы»; хто ішчэ ў жніўні 1952 г. стаў на шлях пасыўнага супраціву хрушчоўскім апрагарадам; хто ўважаў за згубную палітыку трывалае вайсковае акупацыі вялікае колькасць дзяржаваў Эўропы й Азіі; хто «меў адвагу» вынесці сьмецце «змовы лекароў» на паказ усяму сьвету; хто «меў адвагу» дамагацца разьвязання сельска-гаспадарчых проблем праз уварьне не частковага нэо-НЭП-у ў калгасах; хто надумаўся падаць рэвізіі генэральную лінію партыі ў галіне інструкцыі, хто вымагаў датымання саюзнага прычыпу сужыцця народаў; хто настойваў на абвешчаныі палітычнае амнэстыі й

Кнігарніца

„Беларускі народны арнамэнт, Менск, 1953“

(Азнаямленьне)

У Менску ў 1953 г. тыражом у 5 тысяч ээкэмпляраў была выдадзёная першая ў сваім родзе кніга-альбом, у якой на 128 лістох фармату «фольё» сабрана вялікая колькасць беларускіх народных вузораў. Альбом гэты пад адказным рэдактарствам В. Маціюшкі ды пад тэхнічным рэдактарствам В. Каваленкі, склалі і аформілі: К. Паўлава, А. Анісовіч, Г. Ступіна, С. Гуткоўскі й М. Галаўцін. Да альбому дададзены й кароткі паясьняльны ўступ пра беларускі арнамэнт «доктара мастацтвазнаўчых навук» М. Кацара. Памінаючы цэлы шэраг глупстваў, — як, напрыклад, тое, запраўды, «доктарскае» адкрыццё, што «выключна многа для разьвіцця народнага мастацтва зрабілі Ленін, Сталін, Крупская, Калінін і Горкі сваім паўсядзённым (!) кіраўніцтвам, парадай і практычнай дапамогай» ды іншую «вучуюню» бязглуздыцу, — у прадмове да альбому ёсьць таксама й цікавыя радкі, асабліва для тых, хто мае бліжэйшае дачыненьне зь беларускім народным арнамэнтам. Гэтак, др. М. Кацар піша:

«Характэрнай асаблівасьцй беларус-

кага арнамэнтэ зьяўляецца кампазыцыйная заканчанасьць, дакладнасьць набудовы, багацьце й гарманічнасьць маляўнічай тамы, тонкае зарываньне адных і тых-жа матываў у залежнасьці ад прызначэньня рэчы, стварэньне абмежаванымі спэсэабамі разнастэйных колеравых і графічных кампазыцыйных спалучэньняў. Гэта дасягаецца ўмелым падборам арнамэнтальных матываў, групуваньнем розных па форме, велічыні й колеры фігур, рытмічным паўтарэньнем адных і тых-жа або некалькіх відазьмененых дэталёў. Вялікае значэньне пры гэтым мае акэнтаваньне пэўных месцаў арнамэнтэ найбольш выразнымі гэамэтрычнымі фігурамі й колерамі спалучэньнямі, якія аб'ядноўваюць вакол сябе менш выразныя арнамэнтальныя матывы.

«Беларускі арнамэнт дзеліцца на тры асноўныя віды: **гэамэтрычны**, арнамэнтка якога складаецца з простых лініяў, прадстаўнікаў, квадратаў, ромбаў, трыкутнікаў і іншых гэамэтрычных фігураў; **расьлінны**, скампанаваны з малюнкаў парасткаў расьлін, лісьця, кветак,

пладоў; **жывёльны**, створаны з малюнкаў жывёлаў і птушак.»

Аб колерах, ужываных у беларускім ткацкім арнамэнце др. М. Кацар, між іншага, піша:

«Колеры, ужываныя ў народным ткацтве, ня маюць танальных пераходаў... Гэтая асаблівасьць ткацкага арнамэнтэ, здавалася-б, павінна прывесці да рэзкасьці й страктасьці. На самай-жа справе гэта ня так. Народныя майстры ўмеюць падбіраць такія колеры, так іх скампановаць, што яны дапаўняюць адзін аднаго, узмацняюць асноўныя або аб'ядноўваюць сабой суседнія колеры. Дзякуючы гэтаму, у колерных адносінах беларускі ткацкі арнамэнт выглядае танальна насычаным, гарманічным паводля свайго гучаньня.»

Тут-жа даведваемся і аб арнамэнце случкіх паясоў:

«Арнамэнт случкіх паясоў, як правіла, расьлінны і складаецца з адлюстраваньня парасткаў кветак і лісьця розных расьлінаў. Тут шырока выкарыстоўваюцца беларускія расьлінныя формы: васількі, незабудкі, дубовыя лісьці, жалуды й інш. Ткаліся случкія паясы з шаўковых і часткова з залатых і срэбраных нітак...»

Калі ў вадным месцы прадмовы др. Кацар размалёўвае ўсе дабрадзействы савецкае ўлады на карысьць народнага мастацтва, дык у іншым ён кажа: «Да гэтага часу не напісана ніводнага досьледу, ня выдана ілюстраванага выданьня, у якіх былі-б сабраны лепшыя вузоры народнага беларускага арнамэнтэ й якія-б маглі служыць падсёбным матэрыялам для мастакоў, архітэктараў, скульптараў і г. д.»

Альбом «Беларускі народны арнамэнт» складаецца з чатырох частак:

- 1) Народнае ткацтва (39 лістоў),
- 2) Народная вышыўка (41 ліст),
- 3) Вышыўка, распрацаваная лябараторыяй Беларускага Прамысловага Савету (38 лістоў) і
- 4) Случкія паясы (10 лістоў).

З гледзішча мастацка-тэхнічнага, гэтая трэба падкрэсьліць, выданьне апрацавана на надзвычай добра (фармаат, праўда, крыху нявыгадны, бо зьявілі): вузоры перададзены ў прыгожых натуральных колерах, друк толькі з аднаго боку, папера добрая, кажны ліст перакладзены тонкай паперай. Нашыя вышывальніцы, ткальці й мастакі наогул напэўна знойдуць у альбоме багаты выбар для сваіх прац. Альбом можна таксама (і трэба!) выкарыстоўваць і ў рэпрэзэнтацыйных выпадках, дзе не аднаго чужынца можна будзе зацікавіць і задзівіць нязьмерным багачствам беларускага народнага арнамэнтэ. Праўда, цана кнігі даволі высокая (асабліва на савецкіх ўмьсвы, бо аж 146 руб.), на Захадзе цэны будуць розныя), але яна вартая гэтага, бо народных скаргаў ніякімі грашмыма ацаніць нельга.

Куток мовы

Аб некаторых словах і хормах нашэе мовы

(Працяг з папярэдніх нумароў)

Націск

«Прыходзіў із навінай». Мае быць — **із навіной**, бо ў гэтым слове націск на канчатку.

Таксама націск на канчатку ёсьць у прыметніку «нутраны», зн. будзе **нутранага, нутраною, нутраное** і г. д.

«Буслы — сымбалі цэлага пары году». У гісторыі беларускае словы «сымбаль, сымвол» заўсёды ўжываліся з націскам на «о»; дык будзе **сымболі**.

Колькі хормаў

«Дыск з дзесяццю адтулінамі» — русыцызм, паблр. — Дыск ізь **дэсеццма** адтулінамі.

«Львецца» — хорма расейская, паблр. **льецца, льлюцца, льлю, льлеш, льлеш** і г. д. (з падвойным «ль»). Тут тая самая асаблівасьць, што ў **васелье, зельле** і пад.

«Госпад Бог аб'яўляўся людзям». Паблр. **людзём, грудзём, дзьяваром**, а ў мясцовым склоне — у **людзэх, у грудзэх, у дзьяварох**.

«Пачуўся гук зь неба, быццам ад **наляцеўшага** ветру». Мае быць: Пачуўся гук **із** неба, быццам ад **наляцелага** ветру.

«З **выступіўшым** на лобе халодным потам, ён схапіў білет». — таксама русыцызм. Паблр. магло-б быць: З халодным потам, **што выступіў на лобе**, ён схапіў білет. Але ў даным прыпадку найляпей гэтак: «З халодным потам на лобе, ён схапіў білет», бо ведама, як зьяўляецца пот.

Праз ужываньне апісаньня і дзеяпрыметніка на -лы, замест на -шы, -ўшы гл. мой артыкул у «В» Но. 28, б. 4.

Із сынтаксу

«Не дарма мы зазем **птушак** нашымі сябрамі. Вялікую карысьць **прыносяць** яны чалавеку».

«Гадуюць **малых птушанят**». «Выседжваюць **бусылянатаў**». «Яны знішчаюць **мышэй, палёвак, аваднёў**». «Муштраваліся ён, **палохаючы гусей і курэй**». Усе падчыркненыя тут хормы — русыцызмы. Перш чымся перайсьці да сынтаксу, зацэлю, што паблр. **карысьць даюць** (а ня «прыносяць»); «знішчаюць» пэўне звылася ў ваўтара пад уплывам рас. «унічтожают» (ягонага прыростку — прэфіксу), паблр. **нішчыць; палохаюць** людзёў, а жывёлу **пужаць, пудзцаць**.

У блр. мове назовы жывёлы а таксама дзяцей і жанок, маюць у прымальным (вінавальным) склоне (на пытаньне каго? што?) мн. ліку хорму аднолькавую з назоўным склонам. Гэта ўсе чыста сьцвер-

Канец	А. Галубіцкі	Янка З.
--------------	---------------------	----------------

надумаўся праводзіць яе ў духу літары, аж да зьяленьня «буржуазных нацыяналістаў» і пашырэньня яе на палітычную эміграцію; хто падняў руку на некаторыя карныя законы СССР і надумаўся лібэралізаваць іх, забываючыся на капіталістычнае акружэньне й г. д. і г. д.

Такім чынам, 1953—54 г. г. адзначыліся «навадзеньнем парадку», сервізацый дзяржаўнага й партыйнага апарату. Разьвязанае Бэрыйн МГБ было адтворанае як Камітэт Дзяржаўнае Вьспьекі пры савецэ міністраў СССР, г. зн. як нейкае супэрміністэрства над рэштай міністэрстваў. Цяперашнім часам гэты працэс закончыўся і, паколькі мова йдзе пра вядучы пласт імперыі, нутрапалітычная сытуацыя можа быць скарэктэрызаваная кароткай формулай: **тымчасовая й адносна стабільная**.

71. Крэмль перад новымі хваляваньнямі

Гэтак гістарычнае дазначэньне ЦК КПСС вучыць, што тымчасовая й адносна стабільная прадаўжаецца звычайна ня больш за тры гады. Гісторыя ЦК КПСС ня знае ніводнага трыгодзьдзя без таго, каб у ім самым ня было раскрыта «ва-а-ага!» народу», «агентаў імперыялізму», «ваіцстаў», «бухараўніцаў» і г. д. Я зь яртно ўвагу на новае зьяўленьне Бухаціна й Рыкава...

Тэорыі, Прабразжэніскі, Крэсьцінскі, Радэцкі, Муцалаў, Дробніс, Діфішч, Залужцкі Пятакоў, Вубноў, Варэікіс, Шляпнікоў, Мядзведзеў, Мяснікоў, Белабародаў, Бухарыя. Рыкаў, Томскі, Угланаў, Угараў, Руцін, Уганаў, Анціпаў, Рудзук, Мехлаўк, Унчліхт, Позэрн, Стэцкі, Ахріпаў, Палонскі, Пахомав, Сьмірноў, Хаджаеў, Ікрамаў, Роэнгольц, Чарноў, Грынько, Пюбэчэно, Якаўсёў, Якаўлева, Зіноўеў, К'мэнеў, Б'ўдакама, Бакаеў, Саноухі, там з'аўм, пазнаем. Чалавека мо-фараў, Райнгольд, Мрочкоўскі, Шпан-човіч, Чарвякоў, Галадзед, Гікала, Чубар, Косіёр, Постышаў, Кулраўцаў, Затонскі, Хатаевіч, Пятроўскі, Скрыпнік, Ратайчык, Іванаў, Сьмірноў, І. Сьмірноў, Яго-да, Запарожак, Гай, Паўкэр, Буланаў, Фрыноўскі, Енукідзэ, Шэбалдаеў, Піва-вараў, Е. Еўдакімаў, Калмыкоў, Ханд'ян, Мдывані, Орахелашвілі, Сырцоў, Л'юна-дзэ, Сулімаў, Эйсман, Кабакоў, Лаўрэ-

неў, Эйхе, Бергавінаў, Мецялеёў, Карахан, Хінчук, Гамарнік, Тугачэўскі, Якір, Убарэвіч, Алсініс, Осепп'ян, Халепскі, Аолоў, Рухімовіч, Ягораў, Булін, Блюхер, Яйкоў, Кулік, Бурмістэрнка, Кузьняцоў, Чарквіяні, Новікаў, Шахурын, Чуанаў, Камінскі, Папкоў, Халкоў, Александрук, Вазьнясенскі, Радзіёнаў, Бэрыя, Мяркулаў, Абакумаў, Гоглідзэ, Кабулаў, Джано-заў, Мешык, Румін... Ды хіба-ж усіх пералічыш?!

Гэта толькі невялікая частка фантастычнага сьпіску, які сьветчыць аб ператварэньні перманэнтнага тэрору ў палітыку, у традыцыю. Выходзіць, што «зьяднаньня як ніколі дасюль» існуюць толькі на балонх «Правды» і ў вуснах розных Хрушчоваў. Вось чаму ня можа быць найменшага сумлеву ў тым, што цяпер, калі кульмінацыйны пункт тымчасовае стабільнасьці **пройдзены**, Крэмль зноў імчыцца наасустрач новым хваляваньням. Вось чаму бязглузды таварыць пра моц новага рэжыму. Бо Хрушчовы й Булганіны нічуць не разумейшыя за сваіх папярэднікаў, а традыцыі дзяржаўна-манапалістычных канцэнтрацыі й цэнтралізацыі мацнейшыя за ўсякія там хрушчоўскія селішчы. Ёсьць толькі адзін спэсэб спыненьня тэрору: пакончыць поўнасьцй з самым тэарыстычным рэжымам. А гэта — заданьне рэвалюцыя-нэраў, якія, зразумела, па парады да Хрушчова йсьці ня збіраюцца.

72. Новая сытуацыя ў СССР

Да гэтага трэба дадаць, што няма больш таго расейскага народу, на якім бэз канца маглі-б езьдзіць розныя ворагі народу. Няма больш тае Украіны, якая ня знала-б пра магутны ўкраінскі нацыянальна-вызвольны рэвалюцыйны рух. Няма й тае Беларусі, у якой розныя квісьлінгі, падобна Панамаронку, і ворагі народу, тыпу Патолічава, маглі-б прадоўжваць пачувацца бескантрольнымі царкамі. Адыходзіць у мінулае Прыбалтыка, якая мела неасьцярожнасьць хоць на секунду і хоць часткова паверыць у магч'масць раўнапраўнага існаваньня ў імперыі арганізаванага свавольля. Ня той ужэ Каўказ, да якога не даходзіў падпольны гоман рэвалюцыйнае дэмакратыі. Мы маем добрую аснову заявіць,

што зьменьваецца і Туркестан, што дух бунтарнага індустрыяльнага пралетар'яту й нацыянальна-вызвольных эмоцыяў ўсходу прабівае шлях навет туды.

Звычайна, усё гэта толькі аднакі рэвалюцыйнага прабуджэньня, але не самое рэвалюцыйнае прабуджэньне. Аднак хіба гэта так мала ўмоваў агульнага псыхалогічнага аўтаматызму? Застаецца фактам, што сьняньня **ўвесь** СССР знае аб існаваньні нейкіх вызвольных рухаў на эміграцыі. Бясспрэчна-ж, што водгук усходня-нямецкага паўстаньня пранік у капальні Данбасу й Баку. Ня можна-ж запярэчыць, што стала масавая лучнасьць савецкага насельніцтва з вонкавым сьветам у акупаваных краінах ня можа ня мець наступстваў. І хіба прыклад Бэрыі—Мяркулава ня ёсьць новы довад вялікага напружаньня ў сярэдзіне самое алігархіі? Ці ня ясна, што бурлівы навукова-тэхнічны рост СССР у якойсьці меры падмае ўзровень масавае прамыслова-тэхнічнае культуры? А хіба гэта ня мае значэньня ў рэвалюцыйным прабуджэньні?

З другога боку, дзякуючы высьцілку самое савецкае прапаганды, **усё** савецкае насельніцтва ўжо знае, што на Захадзе стварыліся магутныя вайсковыя хаўрусы й блёкі, якія могуць пачаць дзейнасьць моваю вадародных бомбаў і далёкасяжных ракет, **калі** не зрабіць прэвэнтывных захадаў. Але хто й на якой падставе можа пьвердзіць, што гэтыя захады ўсім у СССР уяўляюцца толькі ў аспэктэ вайны супраць Захаду? Мы маем добрыя падставы для іншых прыпущэньняў.

Нарэшце, і гэта вельмі важна, памеры й нутраны зьмест імперыі ўжо дасягнуў да такіх маштабаў, калі патрэба эфэктыўнага кіраваньня пачынае перавышаць магчымасьці такога кіраваньня. Ня будзе памылкай дапушчаць, што гэты мамэнт будзе граць ролю аднаго з далакопаў савецкага дзяржаўна-манапалістычнага імперыялізму.

73. Трэба пабольшыць пільнасьць.

У сувязі з папярэднім разьдзелам хачэлася-б зьвярнуць увагу на пытаньне, якое магло-б мець важнае пэрспэктыўнае значэньне, калі падвысіць да яго

дзілі. Дык замест дадчыркненых хормаў будучь: Гадуюць **малыя птушанят**; нішчаць **мышы, палёўкі, авадні**; муштраваліся, пужаючы **гусі, куры**.

Таксама трэба сказаць: гадую, кармлю, паю, мыю, даглядаю дзеці; бачу жанкі, жанчыны, жнэі, пральці, ткальці; аддаю замуж дачкі, дзяўчаты.

Але добра напісана: «У Нямецчыне зьменьшваецца лік **буслоў**», бо тут маем дакладны (родны) склон (на пытаньне каго? чаго?), але замест «зменьшваецца» мае быць зьмяншаецца. Прыр. у Гауна (верш «У прытар»): сьцішаецца, зьмяншаецца...

Таксама добрая сынтаксычная хорма ў гэтым прыпадку; «За пару яна (сінца) зьядае столькі кузурак, колькі важыць сама. Пражэрлівая!», бо й тут дакладны склон. Але тут, замест «столькі», мае быць **толькі**, а замест «пражэрлівая» (упільнў рас. прожорливый), мае быць **жрэліва**.

«Вучыўся на пастара». Мае быць: **за** пастара.

«На старшыню зьезду быў выбраны К., на ягонага заступніка С., на сакратара В.». Усодых мае быць **за**.

«Здаваў экзамэн **па** матэматыцы» — русыцызм, паблр. — **з матэматыкі**.

«Руль ўва ўсе бакі кручу — русыцызм, бо з рас. «во все стороны». Паблр. — **на** ўсе бакі.

«Клікнуў ён кліч **па ўсяму царству**». Парас. гэтак добра, бо ў рас. мове прыйма «па» вымагае прызначальнага (давальнага) склону. У Беларусаў, адылі па вымагае мясцовага склону (пр. хаджу па балочэ, па лесе, па хатах, дарогах); дзеля таго мае быць: Клікнуў ён кліч **па ўсім царстве**.

(Бальшавікі) «адказвалі вывучанымі камуналамі:... хопіць вам таго, што там людзі жывуць добра, маюць што есьці і г. д. Аднак, **нігледзячы на гэта**, некаторыя прагавараліся аб запраўдным жыцьці пад Саветамі». «Нятгледзячы на гэта» ёсьць даслоўны пераклад рас. «Несмотря на то», а тымчасам гэтаму расейскаму і польскаму «мімо та» адказзе блр. **дарма што**, а рэдка і ў даным прыпадку адно **дарма**. Дык будзе: ...адылі, дарма, некаторыя прагавараліся...

Сяўбіт, а ня «сейбіт». Хтосьці змудрагеліў, пусьціўшы ў друк «сейбіт», бо ёсьць толькі **сяўбіт**. Што так толькі і можа быць, відаць із наступнага. Спакменнікі на -біт паўсталі ад спакменьнікаў на -ба (малацьба, касьба, акарадзба, аральба — малацьбіт, касьбіт, ска-

(Заканчэньне на 4-ай бацьне)

Дзеля гэтага такая барацьба вымагае шмат чаго. Гісторыя СССР — гэта гісторыя бадай сучальнага ланцуга апазыцыяў і змоваў, — усе яны таксама змагаліся за якіясьці мэты, аднак удача ня мелі. І вось пытаньне: чаму? Адказ — скамплікаванейшы за скамплікаваны, але не недастатны.

Калі найлепшым унівэрсытэтам на зямлі прызнаецца жыцьцёвае дасьветчаньне, дык мы маем права сказаць, што ніякія рэвалюцыі й палацавыя змовы ў наш час ня могуць мець посьпеху пад клічам голага запярэчэньня. Мы ў СССР гэта зразумелі надта позна. Мы начаўлілі масу памылкаў. Цяпер трэба быць асьцяражнейшымі. Цяпер трэба раць і назаўсёды зразумець, што блэгія рэжымы існуюць не таму, што іхныя недахопы ня ведамыя масам, а таму, галоўным чынам, што масы не распрададжаюцца **лепшымі** ідэямі, **лепшымі** плянамі арганізацый жыцця. Паўтараю: гутарка йдзе пра **масы**.

Адсюль — заданьне: трэба працаваць над стварэньнем **лепшых** стратэгіяў ды тактык, **лепшых** дактрын чымся камуністычнай; працаваць над давадзеньнем іх да мас. Бо рэвалюцыя — гэта вынік заклікальных ідэяў і масаў, што валодаюць імі.

Справа тут ня толькі ў тэорыях, але і ў тым, што ў працэсе іхнага тварэньня выходзяцца кадры. Сталін меў тысячу раз рэацыю: **кадры разьвязваюць усё**. Чаму-б не павучыцца нам у гэтай разумнай формулы нашага ворага? Бо або ў сучальнай інтэнсыўнай ідэйна-тэарэтычнай працы мы падрыхтуем цалкам дэмакратычныя кадры, — тады песьпех будзе забясьпечаны, — або мы будзем прадаўжаць сьмехатарныя камбінацыі з адных і тых-жа фігур, ня надта сьвежых думкай і дзеяў, — тады нас чакаюць рашчараваньні. Бо-ж дэмакратычныя рэвалюцыі — гэта перадусім дэмакратычна думваючыя кадры й масы.

Нашыя **наилепшыя** тэорыі мусяць быць дастаткова строгімі, каб вытрымоўваць выпрабаваньне пры супрацьстаўленьні з камуністычнымі, і дастаткова простымі, каб быць лёгкамі для чытаньня іх масамі.

(Заканчэньне у наступным нумары)

Гульня хвальшывымі картамі

(Заканчэнне зь 1-ай бачыны)

жа Жэнэве мае адбыцца новая канфэрэнцыя: гэтым разам не на найвышэйшым шчэблі, а толькі на шчэблі міністраў замежных справаў. Мо' нехта падумае, што Жэнэўская канфэрэнцыя была разыйграная ў нічыю, што асталося тое самае палажэнне, якое было й да канфэрэнцыі. Нажаль, гэтак ня ёсць. Жэнэўская канфэрэнцыя была вялізарным сукцэсам для камуністых і паніжаючым правам для Захаду. Яна была ганебнай капітуляцыяй Захаду, які, лёгка адмовіўся ад сваіх пастулятаў, а толькі пералічытоўваўся мірнымі лезунгамі з Саветамі, гэтымі апошнімі высунытымі.

Заходнія дзяржавы плянавалі паставіць на парадку дня канфэрэнцыі пытаньне Нямеччыны. Аднак, калі Саветы не згадзіліся яго разглядаць, бо аб гэтым будучы мець магчымасьць гаварыць беспасярэдня з канцлерам Адэнаўэрам, лёгка на гэта прысталі, выклікаючы горкае расчараваньне сярод нямецкага народу. Амэрыка плянавала парываць на канфэрэнцыі пытаньне паняволеных народаў Сярэдняй і Усходняй Эўропы і пытаньне падрыўной акцыі сусьветнага камунізму. Але калі Саветы станюча гэты плян адкінулі пры падтрымцы Вялікабрытаніі і Францыі, прэзыдэнт Айзэнгаўэр без асаблівага супраціву ўзяў свой праект назад. Замест таго, каб ясна і станюча абвінаваціць Савецкі Саюз у зламаньні ім пастаноўкі Атлянтычнай Карты, Карты Задзіночаных Нацыяў і ўсіх іншых міжнародных дагавораў, у паняволеных народаў ня толькі Сярэдняй і Усходняй Эўропы, але й народаў самога Савецкага Саюзу, у камуністычнай агрэсіі на тэрыторыі Азіі, у аргані-

заваньні і праводжаньні падрыўной работы ўва ўсіх чыста вольных краінах сьвету і ў цэлым радзе іншых зьлачынстваў, шэфы заходніх вялікадзяржаваў задаволіліся слоўнымі запэўненьнямі аб мірных намерах Савецкага Саюзу і ягонай прыязьні да Захаду. І гэта ўсё!

Але гэтага хапіла, каб на Захадзе пачалося ўзапраўднае «галавакружэньне ад усьпехаў». Брытанскі міністар замежных справаў Мэк Мілан, паўтараючы фатальныя словы Чэмбэрлена пасля Мюнхэнскай канфэрэнцыі ў 1938 годзе, на лёнданскім лётнішчы патэтычна заявіў: «Жэнэва прынесла мір». Навет прэзыдэнт Айзэнгаўэр, які быў у Амэрыцы вітаным пасля канфэрэнцыі, як пераможнік на алімпійскіх іграх (азначэньне лёнданскага «Эканаміста»), заявіў, што ў Жэнэве распачалася новая эра. Заходняя прэса не знаходзіць словаў захапленьня над «мірнымі» і «прыязнымі» гэтамі Булганіна і Хрушчоўа, па дзяціннаму цешучыся, што новыя савецкія правадзілі раз назаўсёды адмовіліся ад агрэсыўнай савецкай палітыкі. Калі-ж брытанскі прэм'ер Ідэн падаў да ведама, што Булганін і Хрушчоў вясной 1956 г. прыбудуць зь візітай у Лёндан, брытанскі парламент ня мог паўстрымацца ад задаваленьня.

Было-б наіўным думаць, каб дасьветчаныя дзяржаўныя мужы заходніх вялікадзяржаваў, як Айзэнгаўэр, Ідэн, Фор, Мэк Мілан і іншыя ўзапраўды так лёгка паверылі, што «Жэнэва прынесла мір» і запачаткавала «новую эру». Іхная пазыцыя ў Жэнэве, як і пасляжэнэўскія высказваньні зьяўляюцца бясспрэчна згары ўплываванай імі палітыч-

най іграй. Расшыфроўваць гэтай ігры мы тут ня зьбіраемся. Скажам толькі, што, на нашу думку, гэта ігра хвальшывымі картамі. Бо незалежна ад таго, што за ёй хаваецца, шкоды ад гэтай ігры будучы бясспрэчны. Трэба прыпускаць, што калі жэнэўскія памылкі хутка і станюча ня будуць Захадам папраўленыя, шкода ад іх будзе траякая.

Папершае, штучна створаная жэнэўская атмасфэра аб заканчэньні міжнароднага напружаньня бязь ліквіднаў прычынаў гэтага напружаньня, псыхалёгічна разброціць заходнія грамадзянствы і моцна прытупіць іхную пільнасьць на савецкую небясьпеку. У сваю чаргу гэта можа адбіцца на тэмпах зьбраеньняў заходніх дзяржаваў і арганізацыі іхнай абароназдольнасьці.

Падругое, адсутнасьць патрабавальнасьці і станючасьці заходніх дзяржаваў у справе разьвязаньня нямецкага пытаньня ў Жэнэве павялічыць недавер Немцаў да Захаду і можа змусіць іх шукаць беспасярэдняга паразуменьня з Савецкім Саюзам. У кожным выпадку пазыцыі Адэнаўэра ў Маскве, куды ён выбіраецца 9 верасьня, будзе цяпер значна цяжэйшая.

Патрэйдзе, — і гэта бадай найважнейшае, — паняволенныя народы за зьлезнай заслонай цяпер могуць пабачыць, што ад Захаду ніякай помачы ім нельга спадзявацца. Савецкая прапаганда патрапіць выкарыстаць пазыцыю Захаду ў Жэнэве ў тым сьмьсе, каб гэтыя народы прыйшлі да перакананьня, што ім трэба пагадзіцца із собскім лёсам.

У гэтых трох пунктах і заключэньне галоўны выйгрыш Саветаў на Жэнэўскай канфэрэнцыі і ў запачаткаваным ёю кірунку заходняй палітыкі.

Язэп Каранеўскі

Казка «пра белага бычка»

(Фэльетон з «Советской Белоруссии» за 17. 6. 55).

Аналізуючы сваю дзейнасьць у сыстэме спажывецкае кааперацыі, Філімон Шаўцоў часта прыгадвае ўлюбёную пагаворку: «Ня май сто рублёў, а май сто сяброў». Прычым, у гэтыя словы ён укладае далёка ня звычайны зьмест. Папершае, Філімон ахвочы да грошай і ад ста рублёў ніколі не адказваецца. Падругое, сябры ў разуменьні Шаўцова, — гэта ня проста добрыя прыяцелі, а людзі, што памагаюць яму займаць важнае становішча, атрымліваюць салідныя грошы, і якія ўдабавак вырачаюць яго пры патрэбе.

— На шмат я не прэтэндую, — разважае Філімон. — Пакульшто мяне поўнасьці задавальняе пасада старшыні райспажыўсаюзу. І запраўды: матар'яльныя вартасці пад рукой — немалыя, поле для камбінацыяў — вялізнае, даходы — значныя. А галоўнае, у рэспубліцы так шмат раёнаў, што колькі-б мяне ні здымалі з працы, новае цэплае месейка заўсёды знойдзецца, сябры выручаць.

І запраўды, выручаюць.

Каля дзесяці месяцаў Філімон пратрымаўся на пасадзе старшыні Петрыкаўскага раённага спажывецкага саюзу. Аб тым, для якіх мэтаў выкарыстаў ён сваё службовае становішча і чым закончылася гэтая бачына ягонае біяграфіі, сам Шаўцоў расказаць ня любіць. Прынамся ў ягоных асабістых справах, якія перахоўваюцца ў вабласных спажыўсаюзах, на гэтыя пытаньні адказу ня знойдзеце. Загое паводля іншых крыніцаў можна з поўнай дакладнасьці сьцьвердзіць, што былы петрыкаўскі кіраўнік з даручаным заданьнем ня справіўся. У ягонай «дзейнасьці» былі выкрыты зьлаўжываньні і стала пытаньне аб прыцэпненьні яго да крымінальнае адказнасьці.

Аднак заміж лаўкі падсудных Філімон апынуўся каля стэрна ўправы ў Тураўскім раёне. Выслікамі сяброў ён быў рэкамэндаваны на пасаду старшыні мясцовага райпатрэбсаюзу.

— Спажывецкая кааперацыя, — гаварыў Шаўцоў на сходзе пайшчыкаў, — разьвіваецца й мацнее, калі ў сыстэму прыходзяць дасьветчаныя працаўнікі. Разам з гэтым трэба вычышчаць з нашых радась праідзівьстваў, растратчыкаў і бюракратаў. Абцягаю вам, — прадаўжаў Шаўцоў, — што ў сваёй працы не пашкадуе сілаў, каб забясьпечыць... палешчыць... дабіцца...

Абяцаньняў было так шмат і так упэўнена гучэў голас аратара, што прысутныя зусім забыліся аб выплываючым пытаньні: чаму Шаўцоў перакачаваў зь Петрыкава ў Тураў. Прамоўчалі аб гэтым і тыя, хто рэкамэндаваў Філімона сходу на пасаду старшыні райспажыўсаюзу, — ягоныя сябры з абласнога спажыўсаюзу.

І вось новы старшыня заўзята ўключыўся ў працу. Але дзіўна. Замест росквіту дзейнасьці спажывецкае кааперацыі стала прыкметна вянуць, а ў вабласных справах Шаўцова, наадварот, крывая йшла ўверх. Словам, паўтаралася петрыкаўская гісторыя.

Раёком партыі двойчы строга папярэдзіў Шаўцова. А пазьней, пасля нека-

тарага часу, Філімон быў зняты з займанае пасады за зьлаўжываньні.

Тут, здавалася-б, і прыйшоў канец кар'еры Шаўцова. Аднак дзе там! У бядзе Філімона не пакінулі.

— Дык едзь, браце, у Ельск, — казалі яму сябры.

— У Ельск, дык у Ельск. Мне адкрыты дарогі ў любы раён, акрамя Петрыкаўскага й Тураўскага. Дзейнасьць Шаўцова на новым месцы цигнулася менш за восем месяцаў. Але й за гэты час ён поўнасьці выявіў свае «здольнасьці». Зь ягонае санкцыі загадчыкі магазынамі сельпо Цалко, Красны й Бондар сыстэматычна вывозілі ў раёны ўкраіны дефіцытныя тавары, дзе прадавалі іх па спэкуляцыйных цэнах. Шаўцоў абкружыў сябе «сваімі» людзьмі. На загадчыка магазыну быў назначаны ягоны сваяк Рабчынскі, якога ўжо двойчы звальнялі з працы за зьлаўжываньні і павышэньне цэн на тавары. Вельмі добрым сябрам Філімона аказаўся дырэктар раённага магазыну Ваймблат — растратчык і вымагальнік.

Ня дзіва, што райком КПБ, разгледзіўшы пытаньне аб працы райспажыўсаюзу, прыйшоў да адзінае правільнае пастановы — зьвольніць Шаўцова з пасады старшыні райспажыўсаюзу.

Што-ж далей? Ці будзе канец у гэтай, зусім ня сьмешнай казцы «пра белага бычка»?

Інтэрэсы справы вымагалі, каб такі канец прыйшоў неадкладна. Аднак сябры Шаўцова думалі і робяць інакш.

Аб некаторых словах і хормах нашае мовы

(Заканчэньне з 3-ай бачыны)

радзб'іт, аральб'іт), а дзеля таго, што ёсьць сьл'уба, але няма «сейба», дык можа быць толькі сьл'убіт. «Сьл'убою» завецца сама работа сьнянны і зярняты, каторыя сеюць. Таксама сьдзьба — сьдзьжэньне і прызначаныя на сьдзьду бульба, буракі і пад.

Словы, што пажадана ўжываць. Карысьлівы (націск на -ры-) карыстэлюбывы: Нсл. 248. Карысьлівы чалавек мае карысьлівыя вочы. Там-жа.

Надгаладзі (націск на над-) — впроголодь. Шсл. Надгаладзі так і прабыў цэлы дзень. Ст.

Емісты — вмістительный. Лужасна Куз. (Ксл.). Емісты машэчак — пудоў зь 10 убаго. Там-жа.

Сядравы (націск на -ра-) — рас. холодноватый, нем. kühl. Ар. Адна беларуская нацыянальна-рэвалюцыйная песьня, надрукаваная ў 1917 г., пачынаецца гэтак: Вэцер сядравы павяў над берам, хмарамі лясьца абсыпаў кусты.

Сядрава (націск на ся-) — холодноватое. Нсл. 631. Сядні сядрава на дварэ. Там-жа.

Субарніна (націск на -ба-) — бессмыслица, кавардак. Беліца Сян. (Ксл.). Вядзеш ты нейкую субарніну. Там-жа.

Сьпех, -у — успех. Нсл. 611. Сьпеху няма ў рабоце. Бай Божка табе сьпех там, куды едзеш. Там-жа. І Гарэцкі ў сваім «Маскоўска-беларускім слоўніку» рас.

«супех» перакладае блр. сьпех, спор. Укульміща (націск на -ку-) — сосредоточиться, углубиться. Луб'ева Аз. (Ксл.). Як укульміўся, дык не адарваць. Там-жа.

(Далей будзе)

Я. Станкевіч

УВАГА!

НОВЫ ЧАСАПІС

Выйшаў з друку і ўжо прадаецца літатурана-мастацкі часопіс «Палесьсе»

Замаўляць на адрас:

„PALESSIE“, 4345 St. Urbain St., Montreal, Q., CANADA

Цана 50 цэнтаў

УВАГА!

ПЛІТКІ ХОРУ «ЖАЛЕЙКА»

Найграныя і ўжо прадаюцца пліткі беларускага мужчынскага хору «Жалейка» з Монтрэалю (Канада) пад кіраўніцтвам І. Казачка. Найграныя наступныя песьні:

1. У садзе гуляла — хор;
Драўляны дом (рамано) — солё Паўліка.
2. Марш беларускіх партызанаў — хор;
На выгнінны — хор.
Цана аднае пліткі — 1 даляр. Замаўляць на адрас часопісу «Палесьсе» ў Монтрэалі (Канада).

Штучныя сатэліты Зямлі

Сёлета ў пачатку жнівеня адбыўся ў Капэнгагене інтэрнацыянальны кангрэс астранаўтыкі (міжпланэтнае сувязі). Удзел у ім бралі навукоўцы з 36 краінаў, у тым ліку й з СССР. Галоўным пунктам паседжаньняў было падрыхтаваньне інтэрнацыянальнага геафізычнага году, які будзе цягнуцца ад 1. 7. 1957 да 31. 12. 1958. На працягу гэтых 18 месяцаў навукоўцы будучы супольна працаваць над вывучэньнем розных галінаў астрафізікі.

На адкрыцці кангрэсу выступілі з прамовамі шматлікія навукоўцы. Амэрыканскі навуковец Фрыдрых Дюран у сваёй прамове выказаў думку, што да канца нашага стагодзьдзя чалавек «прызямліцца» на Месьцы. На думку нямецкага навукоўца Кёле ўжо праз трыццаць гадоў Марс і Месьца будуць даступныя чалавеку.

У часе прабегу кангрэсу закраліся шматлікія праблемы астрафізікі. Найбольшая-ж увага навукоўцаў была зьвернута на штучныя сатэліты Зямлі,

якіх маюць пусьціць у прастору ЗША, СССР, Францыя й Ангельшчына ў часе інтэрнацыянальнага геафізычнага году.

Гэтыя сатэліты будуць мець круглую форму, круціцца навокал свае гарызантальнае вості, важыць 50 кг. ды знаходзіцца на вышыні 300—320 км ад Зямлі. На гэтай вышыні ціск ня будзе ўжо перавышаць аднае стомілярднае часткі атмасфэры. Сатэліт будзе рухацца з хуткасьці 8 км на секунду, г. н. 28 000 км на гадзіну, а такім чынам, свой шлях навокал Зямлі ён будзе рабіць за 90 часін. Сатэліты будучы «узброеныя» шматлікімі вымяральнымі прыладамі. Назіраньне-ж за імі найлепш будзе праводзіць у ваколліцах полюсаў, а дзеля таго пачынаецца ўжо будаваньне ў палярных зонах адпаведных назіральных базаў і лябараторыяў.

Мэханізм для падняцьця сатэліту будзе служыць у пачатковай стадыі V.2. Азін сатэліт будзе каштаваць 1 мільён даляраў.

Б. А.

УВАГА!

Выйшла з друку й прадаецца кніга выключнай ідэяй і мастацкай вартасьці

Гэта ёсьць вялікі зборнік выбранай пазіі найвялікшага нашага нацыянальнага паэты й прарока беларускага адраджэньня Янкі Купалы. Зборнік папярэдныя вялікі навукова-крытычным артыкулам др. Ст. Станкевіча аб жыцці і творчасьці Янкі Купалы, зьмяшчае ў сабе 9 фотоздымак як самога паэты з розных перыядаў ягонага жыцця, гэтак і ілюстрацыяў, якія датычаць творчасьці і жыцця Янкі Купалы. Кніга мае разьмер вялікае васьмёркі й абыймае 564 бачныя друку. Прыгожую каларную вокладку кнігі (у чатырох колерах) выканаў беларускі мастак Міхась Наўмовіч.

УВАГА!

ПЛІТКІ КЛІЎЛЭНДЗКАГА ХОРУ МОЛАДЗІ

Кліўлэндзкі аддзел Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў Амэрыцы ўжо выдаў тры беларускія патэфонныя пліткі. Хор моладзі пад кіраўніцтвам кампазытара М. Куліковіча насыляваў наступныя песьні: «Што за месяц» (вык. Н. Градэ), «Ой, бора, бора» (хор), «Васількі» (танго, вык. Н. Градэ), «Вол бушуе» (дзявочы ансамбль), «Як я была маладая» (хор), «Ой, рэчанька, рэчанька» і «Вось і паў ужо змрок» (вык. І. Каляда й Р. Шыкалок).

Цана аднае пліткі 1 ам. даляр або ягоная раўнавартасьць у мясцовай валюце. Замоўленьні прасіцца слаць на адрас: Mr. S. Karnilovic, 1020 Kenilworth Ave, Cleveland 13, Ohio, U S A

Кажны Беларус, які любіць сваю родную песьню, мусіць ведаць, што сваёй дапамогай у распродажы беларускіх плітак ён спрычынаецца да найграньня новых!

УВАГА!

БЕЛАРУСКІ ПЕСЕННЫ ЗБОРНІК

Ужо выйшаў і прадаецца пяты выпуск (выйшаў не чаргова) Беларускага Песеннага Зборніка, які абыймае патрыятычныя песьні для хору. Папярэдні выпуск абыймаў беларускія абрадавыя песьні й гульні, а наступны будзе абыймаць беларускія народныя танцы й гульні.

Замоўленьні прасіцца слаць на адрас: Mr. U. Duniec, 1020 Kenilworth Ave, Cleveland 13, Ohio, U S A

УВАГА!

ЦАНА КНІГІ:

1. На добрай паперы ў мяккай папэравой вокладцы — 7 амэр. даляраў за 1 эгзэмпляр. З гледзішча на вялікі разьмер кнігі, у гэтым стане яна будзе нятрывалкай. Таму тыя, што яе купяць у такой вокладцы, павінны самі даць яе пералісьці ў цывёрдую вокладку.

2. На добрай паперы ў цывёрдай палатнянай вокладцы з пазалочанымі надпісамі на ёй і з рухомай папэравай вокладкай зверху — 11 амэрыканскіх даляраў.

3. На локсусовай бліскачай паперы ў цывёрдай палатнянай вокладцы з пазалочанымі надпісамі на ёй і з рухомай папэравай вокладкай зверху — 11 амэрыканскіх даляраў.

Кнігу можна вышсаць непасрэдна з Выдавецтва «Бацькаўшчыны» ў Мюнхэне, а так-жа з Прадстаўніцтваў «Бацькаўшчыны» паза Нямеччынай і зь беларускіх грамадзкіх арганізацыяў у краінах расьсяленьня Беларусаў.

Выбар пазіі Янкі Купалы «СПАДЧЫНА» — гэта наш нацыянальны скарб на эміграцыі, гэта найвялікшая наша пацеха на чужыне, гэта найбольш годная наша нацыянальная рэпрэзэнтацыя перад чужынцамі. Не павінна быць аніводнага Беларуса, які-б ня быў сабеішнікам гэтае кнігі!

Да ўвагі нашых падпішчыкаў і даўжнікоў

Асобы, якія атрымліваюць нашу газэту непасрэдна з Нямеччыны, грошы за яе павінны перасылаць Прадстаўніком «Бацькаўшчыны» ў краі сваёго пражываньня.

Адміністрацыя «Б-ны»

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd, London, S. W. 6.

АРГЕНТЫНА:

Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentin Alsina, p-cia Buenos Aires.

АЎСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia 25 Belmont P. de Mount Colah, N. S. W.
Mr. Donat Jackiewicz, 33 Hope St. Spotswood-Melbourne, Vict.
Mr. A. Moroz, 109 Morrison Rd, Midland Junction, Western Australia.

БРАЗЫЛІЯ:

C. Cimafejczyk, Prasa 76, Tiridentos, Curitiba — Paraná.

БЭЛГІЯ:

Mr. Vasil Sčeecka, 19, Place Hoover, Louvain.

ДАНІЯ:

J. Lobejko, c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv., København S.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mr. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave, Chicago 47, Illinois.
Mr. B. Danilovich, 112 Somerset St. New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 1020 Kenilworth Ave, Cleveland 13, Ohio.

НОВАЯ ЗЭЛАНДЫЯ:

Mr. Marian Karaniewski, 88 Hercules Drive, Roxburg — Hydro.

ФРАНЦЫЯ:

Mr. Bonifay Prytycki, 17, Rue Roger Salengro, Lys les Lannoy (Nord).
Section Bielorusienne de C. F. T. C. 26, Rue de Montholon, Paris 9.

ШВЭДЫЯ:

Basil Lukaszyk, c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.